

V Juhočínskom mori to stále vri

Martin Brezina

Juhočínske more patrí z geopolitického hľadiska k dlhodobu sporným oblastiam. Nachádzajú sa tu bohaté ložiská nerastných i prírodných surovín, čo je príčinou sváru prakticky všetkých krajín, ktoré toto more obmýva. Najagresívnejším aktérom v tejto oblasti je Čína, ktorá v nej ilegálne buduje vojenské opevnenia a zväčšuje tak svoje územie. Voči neoprávneným nárokom krajín zasahujú Spojené štáty prostredníctvom námorných operácií, avšak celkom bezvýsledne. Prípadná eskalácia konfliktu by mohla mať vážne dôsledky aj pre svetovú ekonomiku.

Pentagón vníma Čínu ako najagresívnejšieho aktéra v zmysle územných nárokov v Juhočínskom mori

Vo výročnej správe pre americký Kongres za rok 2020 Pentagón uvádza, že Čína buduje v spornej oblasti ostrovné opevnenia vyzbrojené protilodnými a protivzdušnými strelami. Americká armáda sa obáva, že podobnými krokmi sa bude Čína usilovať postupne obmedziť slobodu plavby a nakoniec získať nespravodlivé výhody vo svetovom obchode. Narastajúci počet operácií na podporu slobodnej plavby (FONOP – Freedom of Navigation Operations), napätie v súvislosti s nedávnymi protestami v Hong Kongu, možnosť odklonu Taiwanu od politiky jednotnej Číny a v ostatných rokoch zvyšujúce sa konflikty medzi Čínou a Vietnamom pre zasahovanie Číny do vietnamskej výlučnej hospodárskej zóny predstavujú hrozbu ďalšej eskalácie napätia v Juhočínskom mori.

Oblasť strategického významu

Čína, Filipíny, Taiwan, Brunej, Malajzia a Vietnam. Týchto šesť krajín má jedného spoločného menovateľa – Juhočínske more. Ide o morskú oblasť v Juhovýchodnej Ázii, na ktorú si vo väčšej či menšej miere nárokuje každá z týchto krajín. Juhočínske more s rozlohou 3 685 000 km² sa rozprestiera od Malackého prielivu na juhozápade k Taiwanskému prielivu na severovýchode. Pozdĺž neho je roztrúsené množstvo menších ostrovov, útesov a plytčín, pričom mnoho z nich je pri prílive zaplavených alebo sú permanentne pod morskou hladinou. Najvýznamnejšie formácie tvoria súostrovia Spratly, Paracely, Pratas a ostrovy Natuna a Scarborough Shoal. Napriek tomu, že väčšina z nich nemá stále obyvateľstvo, predstavuje táto oblasť hlavný zdroj napätia v Juhovýchodnej Ázii pre jej strategický význam a nerastné a prírodné bohatstvo.

Podľa odhadov Konferencie OSN pre obchod a rozvoj (UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development) jedna tretina celosvetovej námornej dopravy prúdi cez Juhočínske more. Obzvlášť dôležitý je Malacký prieliv, ktorý spája Juhočínske more s Indickým oceánom a pre ekonomiky Číny, Taiwanu, Japonska a Južnej Kórey má veľký význam.

Analýza amerického Úradu pre energetické informácie (EIA – U.S. Energy Information Administration) z roku 2013 dokladuje približne 11 mld. barelov ropných rezerv nachádzajúcich sa v Juhočínskom mori. Rozľahlé časti morského podlažia nie sú preskúmané, a tak sa odhady celkových zásob ropy pohybujú až okolo 28 mld. barelov. Zásoby zemného plynu EIA odhaduje na 5 380 km³.

Čína aj v roku 2020 pokračuje s výstavbou ostrovných opevnení v spornej oblasti.

Okrem prírodného bohatstva je Juhočínske more dôležité aj z pohľadu svetového obchodu.

Národný projekt: Budovanie a posilnenie analytických kapacít v rezorte obrany a zavedenie kľúčových znalostných systémov rezortu. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Požiadavky Číny sú v rozpore s UNCLOS.

Tomuto teritóriu pridáva na strategickom význame fakt, že sa tu nachádzajú dôležité oblasti rybolovu. Juhočínske more je zdrojom obživy pre milióny ľudí v Juhovýchodnej Ázii a ročne generuje miliardové zisky pre krajiny, ktoré toto more obmýva. Nekontrolovaný rybolov ohrozuje potravinovú bezpečnosť a ekonomický rast národov, ktoré sú od neho závislé, čo ešte viac môže ohroziť bezpečnostnú situáciu v regióne.

Čína má spomedzi krajín nárokových si na Juhočínske more najrozsiahlejšie požiadavky, odvolávajú sa na ich demarkačnú líniu, tzv. Líniu deviatich ťahov (ang. nine-dash line), ktorá pokrýva takmer celé more. Táto línia zahŕňa Paracelské, Pratské a Spratlyho ostrovy, ktorých sa vzdalo Japonsko po druhej svetovej vojne, pričom z hľadiska medzinárodného práva zasahuje do vôd iných krajín. Ostatné krajiny svoje územné nároky zakladajú na Dohovore Organizácie Spojených národov o morskom práve (UNCLOS – United Nations Convention on the Law of the Sea), ktorý presne vymedzuje morské zóny. Dohovor bol podpísaný a ratifikovaný 168 krajinami, okrem iných aj všetkými šiestimi krajinami nárokovujúcimi si na Juhočínske more.

Stály rozhodcovský súd (SRS) v Haagu zamietol expanzívne nároky Číny po tom, čo v súdnom spore s Filipínami v roku 2016 SRS poukázal na fakt, že Peking ratifikoval UNCLOS v roku 1996 a stratil tak právo na nárokovanie si svojho niekdajšieho územia. Reakciou Číny bolo odmietnutie rozhodnutia SRS, pretože pri prijatí UNCLOS predložila OSN písomné vyhlásenie, v ktorom uviedla, že neprijme arbitrážny rozsudok v akomkoľvek budúcim spore.

Medzinárodné spoločenstvo je znepokojené aj výstavbou umelej pevniny na ostrovoch a útesoch Spratlyho ostrovov, na ktoré si okrem Číny nárokuje aj Filipíny, Malajzia či Vietnam. Čína si na nich nelegálne buduje svoju vojenskú infraštruktúru, aby tak zväčšila rozlohu svojich teritoriálnych vôd a zároveň potvrdila svoju suverenitu nad oblasťou.

Operácie na podporu slobodnej plavby

Americké operácie na podporu slobodnej plavby FONOP vychádzajú z princípu slobodnej plavby obsiahnutého v UNCLOS, ktorý stanovuje pravidlá plavby v rôznych morských zónach. Napriek tomu, že USA UNCLOS neratifikovali, pristupujú k nemu ako k obvyčajovému medzinárodnému právu. Americké námorníctvo pritom vychádza z vlastnej interpretácie dohovoru, pričom tvrdí, že právo na pokojný prejazd platí bez výnimky po celom svete pre všetkých a všetky lode – civilné aj vojenské. V samotnom dohovore sa však explicitne nehovorí o potrebe predchádzajúceho oprávnenia na prejazd lodí daným územím či o rozdieloch v požiadavkách pri prejazde civilných a pri prejazde vojenských plavidiel.

Od roku 2015 vykonávajú Spojené štáty v Juhočínskom mori FONOP, pričom každým rokom sa zvyšuje ich počet. Ich úlohou je spochybňovať neprimerané územné nároky štátov, ako aj žiadosti niektorých štátov o povolenie na pokojný prejazd, pretože tie nie sú nijako ukotvené v UNCLOS. Čína vníma FONOP okolo Spratlyho a Paracelských ostrovov ako provokáciu a v niektorých prípadoch aj narušenie svojich teritoriálnych vôd.

FONOP ako nástroj na zmiernenie a spochybnenie nárokov Číny nie je efektívny.

Americké úsilie o zmiernenie postoja Číny v regióne prostredníctvom FONOP sa javia nedostačujúce, lebo Peking naďalej buduje vojenskú infraštruktúru na umelo vytvorených ostrovoch. Okrem toho vyvíja nátlak na susedné krajiny a blokuje ich v prístupe k ropе, plynu či rybolovným oblastiam v ich vlastných vodách.

Cieľom FONOP podľa amerického námorníctva nie je spochybňovanie iba čínskych nárokov, ale všetkých zúčastnených mocností v regióne s neprimeranými požiadavkami. Napríklad minuloročný januárový FONOP bol okrem Číny oficiálne zameraný aj na Taiwan a Vietnam. Tieto krajiny vyžadujú od vojnových lodí, ktoré prechádzajú ich teritoriálnymi vodami so zámerom pokojného prejazdu, oznámenie. UNCLOS pritom takéto povinnosti nestanovuje a pokojný prejazd by mal byť umožnený každej lodi bez predchádzajúceho oznámenia.

Následky pre Európsku úniu

Dodržiavanie medzinárodného právneho poriadku predstavuje základ európskej zahraničnej politiky. EÚ preto vždy podporovala UNCLOS ako základ námornej správy a nemôže akceptovať odmietavý postoj Číny voči rozsudku SRS v prípade Filipíny verzus Čína. Na druhej strane je v súčasnosti najväčším importno-exportným partnerom Číny polmiliardový trh Európskej únie. Dá sa predpokladať, že to je jedna z príčin striednejšieho postoja EÚ v otázkach vymedzenia hraníc v tejto oblasti.

EÚ by v prípadnej eskalácii mala zastávať pozíciu mediátora.

Pre EÚ je optimálnym riešením, aby v konflikte vystupovala ako mediátor – prípadný konflikt medzi USA a Čínou by mal okamžitý vplyv na námornú dopravu a svetový obchod. Ďalšia eskalácia napätia v Juhočínskom mori by tak mohla viesť k zmene trás nákladných lodí, čo by znamenalo podstatne dlhší tranzitný čas a vyššie náklady na prepravu tovaru. To by výrazne pocítili európske priemyselné odvetvia, ktorých obrat vo Východnej a Juhovýchodnej Ázii je takmer trilión eur ročne. Je preto v záujme EÚ, aby podporovala bilaterálne a multilaterálne diskusie zúčastnených strán s cieľom dosiahnuť konsenzus o vymedzení výlučných hospodárskych zón, slobode plavby podľa UNCLOS a aby pomáhala vytvoriť kódex správania v Juhočínskom mori. Ako základ na diskusiu môže Európska únia predstaviť svoju integrovanú námornú politiku.

Článok vyšiel v rezortnom časopise Obrana 2/2021.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.